

vészek néha többet, töprengésre készteőbbet tudnak mondani, mint a hivatalos színészek. (A diákzeneszerző Jancsó Sándor egy kicsit a virágénekek lantzenéjére emlékeztető, de a beattal is rokonságot tartó dalai önálló zeneszámként is jelentősek.)

A Kortárs Színpad '71 ma már figyelemreméltó egyéniségek nevelője s talán megtartója. Nem könnyen kallódó tehetség Gyulai Kati, Körner Anna, Kinde Annamária, Simonfi Amália, Balla István, Meleg Gábor, Tatai Sándor — de a névsor még bővíthető volna. Az elvándorlás a fiúk körében elég nagy. Igaz, a távozók helyébe újak állnak, s az elvándorlásban is legálább annyi a jó, mint a rossz, hiszen amikor megszegényítik a Kortárs Színpadot, ugyanakkor valahol kovászai lesznek újabb művészi csoportosulásoknak, kezdeményezői a könyvüzletekbe és színházba járásnak.

Nagyvárad közművelődésében jelentős súlya van a szakszervezetek művelődési otthona stúdió-színházában dolgozó Kortárs Színpadnak. A csoportosulásnak több mint harminc tagja van. Egy-egy előadásukat 130—150 néző látogatja. Nyolc bemutatójukkal huszonhatszor álltak közönség elé. Váradon és vidéken közel ötezer ember ünnepelte őket.

Sok száz fiatalt ők csaltak be először színházterembe. Gondolatokat ébresztettek bennük, magatartásukat alakították, a kulturált élet igényét csíráztatták, különösen az ifjúmunkásokban.

Higgadtan mérlegelik a lezárult kezdeti időszak munkáját. S a mérlegelés eredménye hihetően nem lehet más, mint hogy feladataikat csak akkor végezhetik el továbbra is maradéktalanul, ha óvakodnak a „nagy-színház“ utánzásától, ha nem művészkedéssel, hanem kortárs művészettel, első-sorban irodalmi műsorokkal, stúdiódarabokkal szolgálják nemzetiségi köz-művelődésünket. Így maradhatnak hűek önmagukhoz s közönségük elvárásaihoz. Műsoraik hatásfoka, merném írni: haszna akkor lesz igazán nagy, ha az indulás álmait nem felejtik, ha felelősséggel vállalják a politikai színpad feladatait!

Köteles Pál

Csiky Gergely-émlékek Aradon

Az utóbbi években a helytörténeti kutatás számos adalékkal gazdagította az Arad megyéből származó írók, művészek, tudósok életrajzát. Az itteni levéltárak eddig javarészből feltáratlan anyaga kiegészíti vagy éppen helyreigazítja például a Ioan Slavici-ról, Ion Viduról, Adam Müller-Guttenbrunnról szóló régebbi műveket. A Csiky Gergelyre vonatkozó kutatásokat halálának 80. (1971) és születésének 130. (1972) évfordulója alkalmával rendezett megemlékezések élénkítették fel.

Csiky Gergely ősei a kiterjedt Csiky-nemzetség erzsébetvárosi ágából származtak, akik 1800 körül a Bánságba kerültek. A nagyapa — id. Csiky János — 1815 körül mászlaki ispáni minőségben a Schwarzenberg-uradalom szolgálatában állott. Az akkori Temes megye északi részén elterülő s a tőkés árutermelés útján haladó uradalmak tisztikarától alapos szakismereteket kívántak meg, s ez alól ő sem lehetett kivétel. 1817-ben Fibisre helyezték át,

majd a két évvel későbbben beiktatott új földesúr — Tököli Péter — jószágigazgatósága intézővé léptette elő (1822).

1816. március 16-án Máslakon adott életet Katalin nevű felesége az író atyjának, aki a János József Lukács nevet kapta. Fibisen, az anyakönyvek tanúsága szerint, 1817—1822 között még négy gyermekük született. Id. János korai halálát 1828-ban az anya is követte, s így az ifjú János csak súlyos nehézségek árán végezhetette el iskoláit Fibisen és Aradon. Végül az 1839/40-es tanévben megszerezte az orvosi oklevelet is. A kialakuló polgári értelmiséghez tartozó fiatal orvos Pankotán telepedett le, s 1842-ben tb. megyei orvossá nevezték ki, természetesen fizetés nélkül.

Mielőtt állomáshelyét elfoglalta volna, 1842. január 20-án Aradon örök hűséget esküdött a szamosújvári születésű, 17 éves Verzár Ilonának. Csiky Gergely édesanyja örmény kereskedő családból származott, amely 1760-ban nemesi levelet is szerzett. Verzár Márton — Ilona atyja — 1830-ban hirdette ki armálisát Arad megye közgyűlésen.

A fiatal házasoknak Pankotán megszületett első gyermekük, teljes néven Gergely Márton János. Ez a név a keresztapa (Jakabffy Gergely), a két nagypapa, illetve apa keresztnéveinek összetételéből keletkezett. Az aradi állami levéltárban őrzött, eddig ismeretlen születési bizonyítványában azonban csak a keresztelés napját, 1842. december 9-ét jegyezték be. Csiky Gergely életrajzírói születésnapjául általában december 8-át jelölik meg. Szülőháza, átalakítva bár, máig fennáll és emléktáblával van megjelölve (Tudor Vladimirescu u. 37.).

1844-ben Csiky Jánost áthelyezték az aradi megyei kórházba, majd 1848. június 3-án főorvossá lépett elő. A forradalom idején rendkívüli érdemeket szerzett a harcok polgári és katonai áldozatainak gyógyítása terén. A forradalmat követő években súlyosbodó tüdőbaja sem akadályozta meg, hogy részt vegyen több, társadalmi jelentőségű kezdeményezésben, amelyek közül kiemelkedik a szülésznőképző intézet megalapítása, 1851-ben. Az aradi levéltár anyaga tisztázta Csiky János halálának pontos időpontját is (1856. július 20.).

A család többi tagjának sorsára nézve ugyancsak fontos adatok állnak immár rendelkezésünkre. Édesanyja élete végéig Aradon maradt, s 57 éves korában, 1881. december 16-án szívszélhűdésben hunyt el. Ez a tragikus esemény Csiky Gergelyt két súlyos elhatározása — az egyházi rend elhagyása (november 15.) és házassága (december 24.) — között éri. Mindkét testvére szintén a Maros-parti városban élte le napjait. Ilona, Nachtnébel Ödön ügyvéd neje, 1894-ben halt meg. Károly nevű öccse 1909-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig városi tisztviselő volt, s mint a helyi lapok tárcatrója is nevet szerzett magának. 1935. július 19-én, 87 éves korában hunyt el.

Csiky Gergely Aradon eltöltött tanulóéveit Kara Győző 1893-ban megjelent füzeté nagyjából tisztázta. A későbbi évekről Janovics Jenő kétkötetes monográfiája bőségesen számot adott. Az újabb kutatás, Csiky Károly visszaemlékezései s más források azt látszanak bizonyítani, hogy Csiky Gergely Araddal továbbra is szoros kapcsolatot tartott. Így első, híressé vált művét, a Jósolatot (1875) édesanyjának a mai I. L. Caragiale utcában levő lakásán írta. Nagyon szeretett sógorának muzikai kolnájában is dolgozni, ahol az Ingenyelök egyik részletét vetette papírra.

Csiky Károly jóvoltából az aradi városi könyvtár őrzi a neves drámaíró kéziratainak jelentős részét. A helyi lapokban, elsősorban az Alföld cí-

mű újságban jelentek meg írásai, amelyeket az utókor kevés figyelemre méltatott.

Számos, irodalomtörténeti emlékezetünkre méltó adat tanástitja azt a megbecsülést, amellyel a haladó irodalomkritika viseltetett Csiky Gergely életműve iránt. Iosif Vulcan a nagyváradi Familiában (1891. 539.) Csiky halála alkalmával egyenesen a legjobb magyar drámai szerzőnek nevezte.

Időszerű lenne, hogy a hazai magyar irodalomtörténetírás többet foglalkozzék ezzel a kérdéssel, s tervei közé iktassa egy új, átfogó Csiky Gergely-életrajz elkészítését.

Glück Jenő—Nagy János

Grieb Alfred portréjához

Kolozsvári nemzedéktársai közül Grieb Alfred alkotó egyénisége az eredeti grafikus és a rendkívüli színérezéssel rendelkező festő egyszemélyben való jelenlétével tűnik ki. Vulkánban született, 1921. március 5-én, 1955-ben fejezte be tanulmányait a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán, jelenleg lektori állást tölt be ugyanitt. 1954-től számtalan gyűjteményes kiállításon szerepelt, művészi fejlődését, sajátos profilját azonban kolozsvári (1958, 1964, 1970, 1973), nagyváradi (1966), temesvári (1971), resicai (1972), szatmári és szebeni (1973) egyéni kiállításai példázták meggyőzően. A múlt évben nyugat-németországi három rajzkiállítás — Düsseldorfban, Göttingenben és Bad-Oeynhausben — határozott sikert jelentett.

Grieb Alfred új alkotásai egy ihletett forrongás jegyében születnek, s ugyanakkor a művész, illetve művészete érettségét mutatják. Ezt az érettséget hosszas, izgalmas kísérletek előzték meg, amelyek a művészi elkötelezettség fontosságát tisztázták, s a témák és technikai eljárások, a művészi horizont és érzékenység fejlődése alapján szintézist hozhattak létre.

Az utóbbi években alkotott munkái egységes, sok elemből összetevődő világról tanúskodnak, amelyben felismerhetjük magunkat, mindazt, ami álom, beteljesülés és nosztalgia, mindazt, ami derű vagy dráma, fény és árnyék világunkban. Különböző ritmusok, a legkimértebbektől, legkiegyensúlyozottabbaktól a legviharosabbakig, legféltelenebbekig; egy olyan szín-szimfonizmus, amelyben a teljes színskála megtalálható; hol nyugodt harmónia, hol antagonisztikus ellentétek; a felfedezés merészsége, amely a különböző technikák összefonódását, a hagyományos struktúrák és a hangsúlyozottan újító törekvések együttes jelenlétét feltételezi — íme, néhány sajátosság, amelyek révén Grieb sikeresen valósítja meg művészi programját, a legkülönbözőbb életpasztorlatok méltó szintű művészi kifejezését. Így lép Grieb Alfred hazai művészetünk élvonalába.

A grafika az a képzőművészeti ág, amelyben Grieb ma mesternek bizonyul. Miután évekig dolgozott különböző újságok és folyóiratok szerkesztőségében, ahol valóságélményét közvetlenül és azonnal kellett képekben kivetítenie, ma eszközeinek olyan átértékeléséhez jutott el, amelyek révén nemcsak kifejezési lehetőségeit gazdagította, hanem a közlés mélyebb, filozófiai tartalmához jutott el. A minden részletében nyilvánvaló, lényeges és